

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Yritys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Lakiin ehdotettujen muutosten tavoite on kannatettava ja perusteltu. Painopistettä halutaan siirtää varhaisempiin palveluihin, turvata moniammatillinen osaaminen varhaisemmassa vaiheessa ja selkeyttää sosiaalihuollon ja lastensuojelun rajapintaa.

Palvelujen sisältöä koskevan sääntelyn keventäminen mahdollistaa uuden innovoinnin, mutta vaarana on myös tehokkaiden palveluiden ammattitaidon ja osaamisen sulautuminen yleiseen perheiden tukeen.

On hyvä, että kaikista eniten oireilevien lasten ja nuorten auttamiseen ehdotetaan lisäkeinoja, vaikkakin näin merkittävä puuttuminen perusoikeuksiin vaatii erityistä valvontaa, ohjausta ja vaikuttavuuden seurantaa.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Osittain varmasti vastaavat. Esityksellä yritetään selventää nykylainsäädännön käytännön toteutuksessa ilmenneitä ongelmia, mutta tavoitteiden toteutumisen saattaa vaarantaa uudet

epäselvyydet ja mahdollisesti siirrot eri asiakkuuksien välillä (erityisen tuen/eritystä suojelua vaativan) ja laissa vahvemmin esiin tuleva palveluiden määräaikaisuus, joka toivottavasti tehostaa vanhempien kuntoutusta lapsen huostaanoton aikana, mutta voi toisaalta tuoda turhia katkoksia ja siirtoja lapsille tilanteissa, joissa esimerkiksi vanhempien tilanne on hetkellisesti parempi. Lapsen oikeus vakaaseen elämään ja pysyviin ihmissuhteisiin tulisi huomioida vahvemmin.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Rajatumpi uudistus (esim. pelkkä ilmoitus- ja arviointikäytäntöjen täsmentäminen)

Perustelut tiiviisti

-

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Termien täsmennykset selkeämmiksi ja kattaviksi ovat kannatettavia. Samalla olisi syytä muuttaa käsitettä "kodin ulkopuolelle" sijoittamisesta. Vaikka käsite on yhdenmukainen kansainvälisen käsitteen out of home care - kanssa, tulisi suomenkieliseksi vastineeksi löytää jokin soveltuvampi käsite kuten "oman perheen ulkopuolinen" sijoitus, joka paremmin vastaa tukitoimien todellisuutta esimerkiksi perhehoidossa.

Lastensuojelun asiakkuuden kriteerien nostaminen lähemmäs huostaanottokriteerejä antaa lainsäädännöllisen nojan vahvistaa varhaisempia palveluja hyvinvointialueella. Estettä tähän ei kuitenkaan nykymallinkaan mukaan ole ollut. Terveystuon ja perusopetuksen palveluiden kykenemättömyys vastata sijaishuoltoon siirtyneiden lasten tuen tarpeisiin ja tuen riittämättömyys ovat aiheuttaneet sen, että näiden lasten sijoittaminen on ollut tarpeellista perheen jaksamisen tukemiseksi. Tämän takia esimerkiksi neuropsykiatriset diagnoosit lapsilla sijaishuollossa ovat keskimääräistä yleisempiä. Todellinen muutos tuen saamiseen varhaisemmassa vaiheessa edellyttää palveluiden kehittämistä myös muualla kuin sosiaalihuollossa ja lastensuojelupalveluissa.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Mielestämme sääntely vaikuttaa selkeältä ja pääosin kannatettavalta. Asiakkuuden päättämisen suhteen korostamme, että lapsen ja perheen tilanteella on oltava riittävä seuranta. Lyhytaikainen tilanteen seuranta voi johtaa lapsen kannalta äkillisiin mutta lyhytaikaisiin muutoksiin kuten esimerkiksi paluuseen sosiaalihuollon asiakkuuteen tai kotiutukseen sijoituksesta. Tämä vaarantaa lapsen turvallisuuden ja hänen elämänsä vakauden sekä hankaloittaa tuen ja avun kohdentamista lapselle.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä on vastuullinen ja tehtävän huolellinen hoitaminen edellyttää lapsen asiaan perehtymistä, tilanteen arviointia sekä luottamuksellisen suhteen solmimista lapseen. Lakimuutos saattaa johtaa siihen, että vastaavalla sosiaalityöntekijällään on hoidossaan entistä vaikeampia asiakastilanteita. On riskinä, että esitys johtaa asiakasmäärän liian suureen kasvuun eikä sosiaalityöntekijä tällöin voi menestyksekkäästi hoitaa tehtäväänsä lain tavoitteita edistäen.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotettuun tehtäväkuvaan tulee sisällyttää tuen ja palveluiden tarpeen arviointi. Lapsen ja perheen tilanteen sekä siihen soveltuvien tarvittavien palveluiden arviointi on vastaavan sosiaalityöntekijän keskeinen tehtävä ja se tulisi huomioida myös lainsäädännössä. Vaikuttava, suhdeperustainen työ ja tarvittavien tukitoimien ja palveluiden oikein kohdentaminen edellyttää ammattilaisen ja asiakkaan yhteistä aikaa ja arviointia.

Perheen jälleenyhdistämiseen liittyen tulee kirjata selvemmin, kenen vastuulla on lapsen vanhempien tukityö ja kuntoutuksen suunnittelu. Jälleenyhdistämisen onnistuminen jää usein kiinni siitä, etteivät vanhemmat saa tarvittavan vaikuttavaa kuntoutusta sijoituksen aikana.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti

-

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

-

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lapsen toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon ikä- ja kehitystason mukaisesti. Olisi hyvä muodostaa kanta siihen, millaisissa asioissa nuoremmankin lapsen mielipide tulee huomioida lastensuojelua järjestettäessä. Nuorempikin lapsi voi hyvin päättäväisesti vastustaa esimerkiksi toisen vanhemman tapaamista tai kotiutusta, eikä lapsen mielipide aina tule todella kuulluksi kyseisessä tilanteessa.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Hoito- ja kasvatussuunnitelma esitetään edelleen laadittavaksi vain laitoshoidossa. Mielestämme olisi ehdottoman tärkeää, että hoito ja kasvatussuunnitelma säädettäisiin laadittavaksi säännöllisesti myös perhehoidossa, erityisesti vahvasti tuetussa perhehoidossa, johon sijoitettavilla lapsilla voi olla monenlaisia haasteita. Hoito- ja kasvatussuunnitelma voi näin toimia osana perhehoidon suunnitelmallisuutta, vaikuttavuutta ja valvontaa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Asiakkaiden ohjautuminen avohuollon palveluihin sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain perusteella jää esityksessä epäselväksi. Esimerkiksi tehostettu perhetyö siirretään sosiaalihuoltolakiin, mutta palvelua on mahdollista saada myös lastensuojelun asiakkaana, lastensuojelulain mukaisesti. Näiden tilanteiden erottaminen ei tule olemaan selkeää jatkossa. Esimerkiksi suostumus palveluihin saattaa olla vain muodollinen ja muuttuva eikä tarkoita sitoutumista. Tällaiset kriteerit voivat käytännön toteutuksessa hidastaa ja vaarantaa avun ja tuen saannin. Esityksessä tulee selventää, millä perusteilla asiakas ohjataan sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen piiriin ja millä perusteilla lastensuojelulain mukaisiin palveluihin.

43§ esitetty muutos siitä, että "lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömänä avohuollon tukitoimena on järjestettävä myös lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä", on tärkeä lapsen ja perheen tilanteen turvaamisessa, mutta samalla ristiriidassa esitettyjen lakimuutosten tavoitteiden kanssa siirtää painopiste varhaisempaan tukeen. Lastensuojelun tehtävänä ei tulisi olla taloudellinen tuki näihin liittyen, vaan kaiken tämän tulisi järjestyä riittävien ja saavutettavien peruspalveluiden, sosiaaliturvan ja sosiaalihuollon palveluiden kautta.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Sääntely selkeyttää ja jäsentää kiireellisen sijoituksen aikana tehtävää arviointia ja päätöksentekoa mahdollisten jatkotyöskentelyn suhteen. Pidämme kannatettavana sitä, ettei hallinnollisilla prosesseilla tai esimerkiksi sosiaalityöntekijän ruuhkautuneella työtilanteella voi perustella kiireellisen sijoituksen jatkamista tarpeettomasti.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Läheisverkostosijoituksen sisällyttäminen huostaanottokriteeristöön näyttäytyy monimutkaisena. Läheisverkoston selvittäminen osana lapsen tuen tarpeen arviointia ja erityisesti lastensuojelussa on tärkeää. Mitä todennäköisimmin Suomessa on läheisverkostoissa hyödyntämätöntä potentiaalia, sillä näiden sijoitusten osuus on matala verrattuna esimerkiksi Norjaan. Näin voimakas sääntely voi kuitenkin aiheuttaa sen, että lapsen hyvinvointia ei pystytä varmistamaan, jos lainsäädäntö ohjaa liian voimakkaasti läheisverkostosijoitukseen. Läheisverkostoon sijoittaminen ei suinkaan aina ole lapsen edun mukainen ratkaisu, vaikka halukkaita aikuisia läheisverkostosta löytyisikin.

Se, että huostaanottoon ei voitaisi ryhtyä tilanteessa, jossa lapsi tai huoltaja tarvitsisi ensisijaisesti muita sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja on osittain kannatettava, mutta myös yksinkertaistaa lasten ja perheiden tilanteiden monimutkaisuutta. Vaikka lapsi olisi kodin ulkopuolisen sijoituksen tarpeessa, tulisi myös muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen olla saatavilla.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kirjaus siitä, että laitoshoidon järjestetään mikäli "lapsen sijoitusta ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla." on hyvä, tarpeellinen ja vahvistamaan perhehoitoon ohjaamisen tosiasiallista ensisijaisuutta ja kehittämään perhehoitoa siihen suuntaan, että lasten sijoitus saadaan mahdollistumaan riittävän tuen ja ohjauksen turvin perhehoidossa.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoidon): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotetulla sääntelyllä saadaan joustavuutta tilanteissa, joissa yksikössä on vähemmän lapsia. Tällä muutoksella ei ole juurikaan vaikutusta perustason laitoshoitoon, jossa mitoitus on jo valmiiksi 1:1.

Pidämme kannatettavana ehdotusta siitä, että kahden yksikön kokonaisuuksissa rinnakkaisen yksikön työntekijä voi toimia päivystäjänä tyhjänä olevalle toiselle yksikölle. Muutos on kannatettava, vaikka tosiasiallisesti tilanteita on vain harvoin ja niiden ennakoitavuus ennalta on heikko. Juhlapyhien aikana muutoksesta saattaa olla hyötyä vuorosuunnittelun näkökulmasta.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Turvahenkilöiden palkkaaminen lastensuojelulaitoksiin voi johtaa epätoivottuun kehityssuuntaan ja vääristää aikuisten vallankäyttöä laitoksissa. Niissä tilanteissa, joissa lapsi on väkivaltainen itseään tai muita kohtaan, on perusteltua käyttää turvapalvelua tai poliisia, mutta riskinä kuitenkin on, että yhä useampi yksikkö kokee tarvitsevänsä turvahenkilöitä.

Turvahenkilöiden ja sosiaalialan ammattihenkilöiden toimivaltuudet on tärkeä erottaa toisistaan, mutta turvahenkilöt voivat olla luomassa turvallista ilmapiiriä omalla työpanoksellaan. Pidämme tärkeänä, että turvahenkilöiden tulee suorittaa tehtävään soveltuva koulutus. Turvahenkilöiden soveltuvuus omaan erityistehtävään on ensiarvoisen tärkeää, jotta yksiköiden työkulttuuri ei johda vastakkainasetteluun. Työkulttuuri, jossa kaikilla on turvallista, saattaa vähentää henkilöstön vaihtuvuutta, mikä lisäisi lapsen mahdollisuuksia solmia pitkiä ja luottamuksellisia ihmissuhteita esim. omaohjaajaan.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

90 § esitys on kannatettava. Pidämme tärkeänä erityisesti sitä, että mahdollisuus rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä perhekodin tai laitoksen ulkopuolella oleviin henkilöihin, joiden henkilöllisyyttä ei ole kyetty yksilöimään, on huomioitu lapsen päihde- tai rikoskierteen katkaisemiseksi.

93 § muutos on osittain kannatettava, mutta edellytämme, että henkilöntarkastukseen ei saa ryhtyä ilman vahvaa epäilyä siitä, että henkilöllä olisi mukanaan itseään tai muita vahingoittavia esineitä tai aineita mukanaan

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

-

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

-

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

-

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

-

27. Vapaamuotoiset huomiot

7.13 Laki sairausvakuutuslain 9 luvun 8 §:n muuttamisesta mukaisen sairauspäivärahan ja osasairauspäivärahan sekä vanhempainrahopäivien käyttö tulisi laajentaa koskemaan myös perhehoitajia, joiden on usein lapsen sijoituksen vuoksi jäätävä kokonaan pois töistä sijoituksen aluksi (yleensä ensimmäinen vuosi).

Perämaa Tiia
Avosylin Oy